Belén Kock-Marchena:

'We mogen de zon in ons nooit onder laten gaan'

= door Wim Rutgers =

ORANJESTAD — Zondagochtend 16 juli aanstaande zal de op Bonaire geboren, maar al sinds haar vijfde jaar op Aruba wonende dichteres Belén Kock-Marchena haar eerste poëziebundel officieel presenteren. 'Vibrashon di Amor' is een bijzondere uitgave, want naast 24 gedichten bevat de bundel niet minder dan 16 pagina grote illustraties van beeldend kunstenaar Nigel Matthew.

Toen in september 1982 het nieuwe bibliotheekgebouw werd geopend met een culturele maand waarin veel aandacht werd besteed aan de ontwikkeling van de Arubaanse literatuur in Carbische context, maakte ik Belén Kock-Marchena voor het eerst mee. Ze droeg toen op een bewonderenswaardig expressieve manier het begin van Jamaica Kincaid: *At the Bottom of the River* in Papiamentse vertaling en adaptatie voor. Het klankrijke maar vooral ritmische proza vol dwingende herhalingen bleef me bij door de manier waarop het gebracht werd.

Daarna liet Belén Kock-Marchena niet veel meer van zich horen, al schreef ze wel. Incidenteel trad ze voor het voetlicht om daarna weer op de achtergrond te verdwijnen. Ze moest bij wijze van spreke geprest worden om bij gelegenheid werk voor te dragen. Een gesprek met een bescheiden dichteres die echter een vast omlijnd schrijfprogram heeft. Drie punten staan daarin centraal: de liefde voor het Papiaments, persoonlijk verwerkte emoties en sociale verantwoordelijkheid.

"Na de onderwijzersopleiding op Aruba volgde ik de hoofdakte in Amersfoort in Nederland. Ik was intern en ons werd bijgebracht hoe belangrijk het Nederlands was. Ik schreef in die tijd al wel, soms in het Nederlands en in het Papiaments. Maar door de houding van 'dat Papiaments is toch niks' die er in het onderwijs in die tijd heerste, durfde ik nooit te laten zien wat ik voor mezelf opschreef. Al vanaf heel jong had ik altijd een dagboek bijgehouden, heel geheim met een sleuteltje, zoals dat de gewoonte was. Daarin schreef ik wat me bezig hield, in proza en poëzie.

'Juffrouw, ik heb een bòter meegebrengt'

Toen ik met de volledige bevoegdheid in de jaren zestig op Aruba terugkwam, ontmoette ik onder andere Philomena Wong. We schreven allebei en hadden veel contact met Hubert Booi die in die tijd hoofd van het Bureau Cultuur en Opvoeding was. Ik heb een tijdlang bij Mascaruba toneel gespeeld. Dat was toen Piet Kamerman regisseerde. Creativiteit leeft diep in mij. Ik vind het leuk om te spelen, om te tekenen, te boetseren, om werk van anderen en van mezelf te declameren.

Kamerman wilde dat ik een professionele opleiding in die richting zou volgen, maar ik ben getrouwd en op Aruba gebleven. Ik ben in september aanstaande dertig jaar in het onderwijs, waarvan 28 jaar onafgebroken op de Pius X School. Daar speel ik wel weer toneel met de kinderen."

Belén Kock-Marchena werd in 1986 bekend door het gedicht 'Juffrouw, ik heb een bòter meegebrengt' dat op posters gedrukt overal verspreid is, tot op Curaçao en Bonaire toe. Intussen is in 1994 'E milagro' eveneens op poster verschenen.

ANGST

"Ik schrijf heel veel, maar ik heb een grote angst om te publiceren. Dat komt doordat men altijd zo minachtend over het Papiaments heeft gedaan in het onderwijs. Die posters betekenden wel een erkenning voor me. Ik wil mensen met mijn gedichten raken, een gedicht moet ze wat te zeggen hebben. Ze moeten het niet zomaar lezen, maar erover nadenken. Ik sta al zo lang voor de klas. Wat mij dwarszit is het Nederlands op school. Het Nederlands is dood bij de kinderen. Daarom protesteer ik. Ik schreef het gedicht over die taalproblematiek in 1986, dus al bijna tien jaar geleden. Maar nu pas komt het tot zijn recht. Ik schreef het op tijdens de *Luna Cultural* die aan het Papiaments gewijd was, en daar heb ik het voor het eerst voorgedragen en werd het als affiche uitvergroot opgehangen.

Het Nederlands is dood bij de kinderen

Ik ben altijd bang dat mijn gedichten niet aanslaan. Zijn het niet alleen maar persoonlijke beelden die bij mij opkomen? Ik schrijf over zorgen en blijdschap voor kleine kring. Vroeger had je in het onderwijs niet het gevoel dat je veel kon. Het Nederlands werd gepromoot en op kostschool was Papiaments streng verboden. Wat ik schreef leek me daarom minderwaardig. Waarom zou ik het publiceren?

Zo'n twintig jaar geleden waren er wel workshops over het Papiaments, maar daarna was er alleen maar stilte. Alle discussiestukken verdwenen in diepe laden. Ik houd van mijn taal. Ik wil deze beter leren beheersen. Daar wil ik verbetering in brengen."

"Mensen in mijn omgeving hebben mij altijd aangemoedigd om te publiceren. Ik spreek veel met Joyce Pereira, met Philomena Wong en Alice van Romondt en Dess Croes van uitgeverij Charuba. Die hebben me altijd gemotiveerd. Voor de uitgave van mijn bundel heb ik veel steun gehad van Nydia Ecury. Philomena bracht me met haar in contact. Ze heeft de gedichten gelezen en becommentarieerd, eerst op Aruba en daarna toen we op vakantie op Curaçao waren. Soms vond ik dat ze voorstellen tot verbetering deed, soms vond ik mijn eigen oplossing beter.

In samenwerking met Eveline Ruiz heb ik een verhaal geschreven voor de leesmethode *Ban siña lesa*, dat door mijn zoon Richie gellustreerd is. In 1990 verscheen een bijdrage van mij in een bundel van Caribische vrouwenpoëzie *Creation Fire*. In mei 1994 werd ik uitgenodigd om in Nederland aan het *Multi Etnisch Podium Festival* deel te nemen. Daar heb ik zes gedichten voorgedragen in het Papiaments èn in een door Ria Petronia gemaakte Nederlandse vertaling. Dat was een goede ervaring al had ik gehoopt meer contacten met andere dichters te hebben.

Op het festival benaderde de redactie van 'Surplus' me. Ik heb een aantal gedichten opgestuurd en die zullen in dat tijdschrift verschijnen. Zulke vormen van erkenning heb ik nodig om mijn onzekerheid weg te nemen."

LIEFDE

"De gedichten in de bundel *Vibrashon di Amor* zijn ontstaan uit allerlei vormen van inspiratie, uit gevoelens van vreugde, maar ook van bezorgdheid en ongerust zijn. Allerlei menselijke emoties spelen een rol, maar de liefde is daarvan de sterkste. Ik schrijf hoe mijn moeder mij heeft gevormd, hoe ik mijn gestorven vader mis, die een grote steun voor me is geweest. Ik kan het verlies accepteren, omdat ik weet dat ik hem zal weerzien. Ik schrijf over de liefde voor mijn man en kinderen. Twee kinderen wonen in Nederland. Als ik ze met Kersttijd extra mis, stuur ik ze een gedicht.

Vrienden vragen me om gedichten die ze hun familie sturen. Wat ik schrijf voor kleine kring inspireert kennelijk ook anderen. Ze voelen na wat ik voel en zo ben ik een steun voor ze met mijn poëzie. Al is de eigen inspiratie vaak wel heel anders dan wat een lezer er later in leest.

Daarnaast is mijn poëzie het resultaat van sociale processen. Ik word droef door al het slechte nieuws dat via krant, radio en televisie op me afkomt. Ik hoop op een verbetering en dat wil ik opschrijven. Ik wil niet dat de hoop in mij sterft. Ik ben van gevoel geen zwartkijker. Ik wil niet bitter worden. Mijn gedichten hebben daarom altijd een positief einde. Wij hebben zoveel overvloed en neigen toch tot klagen, tot individualisme en egoïsme. Als ik onze problemen zie naast alle droeve nieuws van de media vind ik mezelf hypocriet.

Mijn gedichten hebben ook een culturele taak. Ik wil met mijn gedichten in het Papiaments protesteren en de niet geïnteresseerde regeerders tonen dat een kind recht heeft op onderwijs in zijn moedertaal, zoals een Unescorapport ons al zo lang geleden vertelde. Er is nu wel iets in beweging, maar wat doet de regering? Ik wil niet met de armen over elkaar aan de kant blijven zitten.

Ik heb met mijn klas toneel gespeeld. Een jongen die voor de klas niet uit zijn Nederlandse woorden en zinnen kan komen en daarom dom lijkt, speelde de hoofdrol, die hij heel intelligent en creatief vertolkte. Dat geeft me steeds duidelijker het gevoel dat we in ons onderwijs verkeerd bezig zijn. We staan zo dualistisch ten opzichte van de taalsituatie. Ik moet bepaalde dingen doen terwijl ik zie hoe moeilijk dat voor mijn leerlingen is. De bestuurders zouden ons daadwerkelijk moeten steunen.

■ BELEN KOCK-MARCHENA

Wat heb ik zelf met mijn eigen taal gedaan? Ik heb mijn eigen kinderen altijd gestimuleerd hun moedertaal te lezen en te schrijven. Kinderen spreken van alles door elkaar en kennen geen enkele taal echt goed."

"Ik gebruik altijd vrije verzen. Ik schrijf geen sonnetten of andere ingewikkelde dichtvormen. Ik zet mijn emoties direct op papier, onregelmatig maar met een grote aandacht voor ritme en melodie. De alliteratie speelt een grote rol, ook de herhaling van klanken, woorden en korte zinnetjes. Daarmee kom ik overeen met wat Philomena Wong schrijft.

Mijn poëzie wil troosten

We hebben veel contact, lezen elkaars werk, steunen en stimuleren elkaar. Digna Laclé heeft zoveel geschreven, kinderpoëzie en verhalen. Dat zou eens verzameld uitgegeven moeten worden, ook voor het onderwijs. Het mag niet verloren gaan. Nydia Ecury schrijft met heel veel gevoel. Elis Juliana's ritme en zijn manier om op simpele wijze diepe dingen te zeggen bewonder ik, maar Pierre Lauffer is mijn idool. Hij is een geweldige dichter. Wat hij schrijft zegt me iets, raakt me, resoneert diep in mij.

Ik wil dat mijn inspiratie ook bij de lezer overkomt. Ik wil contact met iedereen, niet met alleen paar literaire kenners. Ik wil de mensen hoop geven. Mijn poëzie wil troosten. Toen een poos geleden een klein elfjarig meisje door een verkeersongeluk stierf, schreef ik een gedicht dat de ouders kon troosten. We mogen de zon in ons nooit onder laten gaan."